

tanquam super res sacras, et religiosa veneratione dignas factum esse.

22. *Ratio naturalis imaginum venerationem commendat.* — Est ergo ex traditione Patrum manifestum, antiquam Ecclesiam cum usu imaginum earum sacram venerationem semper observasse. Et profecto ratio naturalis idem demonstrat, quia talis est honor, qualis est excellentia in qua fundatur; ratio autem venerandi imagines Christi vel Sanctorum est eadem excellentia, vel sanctitas prototyporum; ergo earum veneratio ad eundem ordinem seu ad eandem virtutem spectat, ad quam honor talium personarum pertinet, quia ad eas omnino refertur. Sicut honor imaginis regiae, regius quodammodo est, et illius injuria ad crimen læsæ majestatis pertinere censetur, quo exemplo et argumento, ut dixi, Patres et Concilia utuntur.

CAPUT XII.

OBJECTIONIBUS REGIS CONTRA IMAGINUM VENERATIONEM SATISFIT.

1. At rex Jacobus mirari non desinit, quod hominum ingenium, quæ Satanae fraus, hoc tam audax commentum Ecclesiae Christianae obtrudere attentavit¹. Vehementerque ambigit, pag. 59, an in ultimo judicio excusationes istius modi, ex illis argutiis ineptis petita, Christo idololatriam exprobranti, probanda sint. Hæc fere sunt verba regis, quibus prudenter, et pro causæ dignitate, obviare mihi difficilius est, quam fortissimis et clarissimis rationibus aut testimoniis respondere. Nam si leviter id egero, timeo ne fidei Catholicæ causam, remissius quam par sit, agere videar; si vero tantæ verborum acerbitati eadem loquendi libertate me opponam, vereor ne inde rex alicujus offensionis occasionem sumat; ideoque satius duco, hujusmodi verba, quæ rationem ad causam pertinentem non continent, præterire, et objectionibus quas rex inuit, satisfacere. Prius tamen serenissimum regem monere non omittam, ut consideret quam sit securius Catholicæ Ecclesiae, Conciliis, ac Patribus antiquis simpliciter credere, quam de eorum sententia et auctoritate proprio arbitrio judicium ferre. Quamobrem iterum atque iterum humiliter obsecro, ut consilium, quod aliis præbet, sibi accipiat, medi-

¹ In Præfat., pag. 49.

teturque attentissime, quam rationem, vel (ut ipse loquitur) defensionem aut excusationem in ultimo judicio Christus Servator noster accepturus est, an illius qui in Deo, Sanctis, et eorum imaginibus colendis, vestigia Patrum sequitur, eorumque doctrinis operationes suas accommodat; an vero illius qui novos doctores antiquis præfert, et proprio judicio traditiones Patrum damnare non veretur.

2. *Objectio prima.* — *Secunda.* — *Tertia.* — At inquit rex obediendum esse Deo potius quam hominibus; Deus autem in Scripturis omnem imaginum adorationem, omnisque rei a Deo conditæ similitudinem coli vetat. Deinde omnis imago est idolum; idolum enim non est nihil, non enim nihil fuit, cui Deus cultum deferri interdixit; ergo omnis imago Dei, aut cujuscumque rei creatæ est idolum; ergo omnis adoratio imaginis est adoratio idoli, ac subinde idololatria. Tandem neque serpens æneus, neque corpus Moysis nihil erant; ille tamen contritus est, et hoc absconditum.

3. *Primæ objectioni satisfit.* — *Imaginum veneratio nullo præcepto divino positivo prohibetur.* — Respondetur, fieri non posse ut quod Ecclesiae Catholicæ definitio ac traditio approbat seu præcipit, divino præcepto contrarium sit, cum Ecclesia ab Spiritu Sancto regatur, et Spiritus Sanctus non possit sibi ipsi contraire. Negamus ergo imaginum usum et venerationem esse contrariam divino præcepto. Nam vel illud præceptum ex novo Testamento allegatur, aut ex veteri; in novo ostendi non potest, nisi fortasse existimetur inclusum in prohibitione idololatriæ, quod frivolum et vanum esse statim ostendimus. Si autem ex veteri Testamento allegetur, interrogabo rursus, utrum afferatur tanquam positivum illius legis mandatum, vel tanquam naturale. In priori enim sensu, nolumus examinare an in lege veteri fuerit tale præceptum positivum, necne, quia hoc ad dogmata fidei non pertinet. Nam illo dato, inde inferre, venerationem imaginum, quam Ecclesia approbat, esse contra divinum præceptum, judaicum continet errorem; quia si tale præceptum positivum fuit, cæremoniale fuit; aut ergo creditur nunc obligare, et hic est judaicus error; nam secundum fidem cæremonialia mortua sunt, imo et mortifera; vel creditur esse abrogatum, et sic non potest ratione illius veneratio imaginum reputari contraria divino præcepto, quia præceptum abrogatum jam non est præceptum, neque opus, illi con-

trarium, voluntati legislatoris repugnare dici potest.

4. *Nullum datur præceptum naturale imaginum venerationem prohibens.* — *Ex locis Exodi 20, et Deut. 5, nihil concludi ostenditur.* — Si vero præceptum illud reputetur naturale et morale, negamus inveniri tale præceptum in Testamento veteri. Maxime enim sumi potest ex verbis Exodi 20, et Deuter. 5: *Non facies tibi sculptile, neque similitudinem omnem, quæ est in caelo desuper, et in terra deorsum, neque eorum qui sunt in aquis sub terra.* In his autem verbis, vel non omnes rerum imagines, sed solum ordinatæ ad indebitum cultum (ut multi probabiliter credunt, etiam ex antiquis Patribus) prohibebantur; et sic quidem præceptum erat naturale; negamus tamen sub illo comprehendi Sanctorum imagines; ille enim non ad indebitum, sed ad honestissimum cultum, institutæ sunt, ut ostendimus. Vel illo præcepto omnes imagines simpliciter et absolute, et propter quemcumque usum institutæ (ut alii volunt) prohibetæ sunt, et sic præceptum non fuit naturale, et ita nihil ex illo inferri potest ad præsentis temporis obligationem, ut jam declaratum est. Et Protestantes, qui illud in hoc sensu allegant, et nihilominus esse præceptum morale affirmant, probare id certe non possunt ex Scriptura; nam in illa hoc non dicitur; apud illos autem nulla alia probatio firma est, nec nos illam admittere tenemur. Verumtamen etiam non est sufficiens conjectura, quod verba illa in promulgatione Decalogi inserantur: nam ibi etiam multis verbis proponitur præceptum tertium de observatione sabbati, quod nihilominus quoad talem temporis determinationem non morale fuit, sed cæremoniale. Deinde nullus est Sanctorum Patrum, qui illa verba, in dicto absoluto sensu intellecta, dixerit continere præceptum morale naturale, et non potius positivum illi temporis accommodatum. Denique nulla verisimili ratione ostendi potest, illam prohibitionem esse ex intrinseco dictamine legis naturalis.

5. Et certe ipse etiam rex hoc idem concedere cogitur; ait enim aliquem usum imaginum non esse prohibitum nunc, et consequenter nec naturali jure, idemque necessario fatetur de imaginum effectione; cum tamen verbum absolutum Dei fuerit: *Non facies tibi sculptile*; ergo vel per illa verba non fuit tantum prohibitum illud, quod erat per se malum, et ita continebant præceptum positivum

quod cessavit; vel, si dicatur per illa non esse prohibitum absolute facere imagines, sed facere ad venerationem, pari ratione restringi verba debent ad venerationem indebitam, seu superstitiosam. Non enim omnis veneratio imaginum de se mala est, aut honori divino contraria, ut in superioribus ostensum est, et in sequenti puncto amplius declarabitur. Et ideo qui verba illa intelligunt de absoluta prohibitione imaginum, consequenter dicunt effectiorem, et usum imaginum et statuarum ita fuisse prohibitam, ut illas per se depingere, aut fabricare non liceret; hoc autem manifestum est, non esse juris naturalis, quamvis potuerit esse positivi, quod modo non curamus, quia nihil ad præsentem causam refert.

6. *Satisfit secundæ objectioni.* — *Discrimen inter idolum et imaginem.* — *Veneratio imaginum ab idololatria longissime distat.* — In altera parte confundit rex idolum cum imagine, et in hoc fundat objectionem, quæ proinde parvi est momenti: nam sacræ imagines Christi et Sanctorum, idola non sunt, et oppositum in septima Synodo, act. 7, damnatum est. Quamvis enim simulacra gentium, quæ idola erant, revera imagines fuerint, non propterea quælibet imago idolum est, sed illa tantum quæ est Dei falsi simulacrum, ut dixit Augustinus, lib. Quæst. in librum Judic. 441. Et idem fere sensit Tertullianus, lib. de Idololatria, c. 4, dicens, *idola esse imagines earum rerum, quas colit humanus error*, quamquam hæc verba generaliora sunt, et comprehendunt omnem imaginem inventam vel propositam, ad colendum id quod non est cultu, aut veneratione dignum. Est ergo differentia inter idolum et imaginem, quod idolum est falsa imago, id est, rei quæ non est, vel quæ non est adoratione digna, ut communiter Patres de idolis scribentes interpretantur; imago autem dicitur, etiamsi veram representationem habeat. Restringendo autem generalem rationem imaginis ad sacras et ecclesiasticas imagines, de ratione illius est, ut sit de re vera et vere sancta, ac proinde vere digna adoratione. Et sic dixit Adrianus Papa, in epist. ad Constantinum et Irenem, in septima Synodo, Act. 2, *imagines tantum ob recordationem Sanctorum pingi, venerari et coli, quos clare constat seruos esse Dei, et pro nobis apud Deitatem obsecrari et intercedere.* Unde etiam constat quantum distet veneratio imaginum sacrarum ab idololatria; nam omnis cultus idololatriæ vel sistit in idolo tanquam in vero

Deo, vel per simulacrum tendit ad colendum pro Deo, eum qui non est, vel ad colendum ut numen, impium aliquem, seu dæmonem; veneratio autem imaginum tendit, vel proxime in honorem Dei, vel saltem alicujus personæ vere sanctæ, qui tandem in Dei etiam honorem redundat.

7. *Qua ratione idolum dicatur nihil.* — Neque contra hoc obstat, sive idolum dicatur esse aliquid, ut rex contendit, sive esse nihil, ut ipse Catholicis objicit. Nemo enim unquam negavit idola gentium quoad ipsa corporea simulacra esse res aliquas etiam materiales, et sensibus patentes, quod commune etiam est imaginibus sacræ; in hoc ergo sensu idolum aliquid est. Et nihilominus propter falsam representationem dici potest nihil (sicut vocatur a Paulo, 1 ad Corint. 8 et 10) quia res, quam repræsentat, vel nulla vera res est, vel nullam veram excellentiam habet, ob quam sit colenda, ut Origenes, Homil. 8 in Exodum, et aliqui interpretes Pauli illud ejus verbum intellexerunt. Quamvis etiam possit idolum dici nihil, quia nullius est virtutis aut potentæ, ut ibi interpretatur Chrysost., homil. 20, quem Theophylact. et alii sequuntur. Et sic etiam asseruit Augustinus, 20 contra Faustum, c. 5, ea, quæ colunt gentes, aliquid esse, quia sunt idola, in quibus dæmonia adorantur, vel aliquæ partes mundi, quæ sunt vera corpora, non tamen colenda, *sed ad salutem* (ait) *nihil sunt.* Sicut alias etiam dixit idem Augustinus peccatum nihil esse, non quia actus peccati nihil sit, sed quia malitia ejus, qua in ratione peccati constituitur, non est aliquid, sed privatio boni. Et simili modo Hieronym., in Osee 7, in fine, dicit, *hæreticos impiissimas hereses extruentes converti in nihilum*, juxta translationem Septuaginta, ibidem, *non quo desierint esse, sed quo comparatione Dei omnes, qui contra Dominum sapiunt, non esse dicuntur: nam si Deus est veritas, quidquid contrarium veritati est, mendacium est, et nihil nominatur.* Et ita etiam intelligit ibidem illud Esth. 14: *Ne tradas sceptrum tuum iis, qui non sunt.* *Haud dubium* (ait) *quin idola significet*; nimirum, quia falsa sunt, et mendacium, ut tale est, nihil est. Est ergo idolum res aliqua, ut imago et materia quædam est, et est nihil, quatenus nihil est quod repræsentat, sive sit omnino nihil, seu nulla vera res, sive sit nihil quatenus aliquid divinum aut sanctum repræsentatur, quod vere sanctum non est. Et hinc habet idololatria quod mala sit, et quod idololatria

sit, et ideo multum ab illa differt sacrarum imaginum veneratio.

8. *Adoratio alicujus creaturæ est Scripturæ consentanea.* — Verum hujusmodi responsiones a rege despiciuntur tanquam sophistica et arguta effugia; *nam Scriptura* (inquit) *omnis rei a Deo conditæ similitudinem coli vetat.* Sed nihil nos movent verba regis, tum quia distinctiones illæ non sunt a nobis inventæ, sed a Patribus; tum etiam quia sunt rationi naturali valde consentaneæ. Ad Scripturam vero imprimis respondemus, juxta Patrum et Ecclesiæ traditionem, rectamque rationem esse intelligendam. Deinde negamus Scripturam prohibere omnis similitudinis rei conditæ venerationem; nullibi enim potest hoc præceptum ostendi, nisi forte in prohibitione faciendi sculptile, omnemque similitudinem, intelligatur inclusa. Et tunc ad responsionem datam revolvimur. Nam vel fuit positiva, et nunc non obligat, vel si naturalem et moralem obligationem continet, intelligitur de effectione idolorum, seu (quod perinde est) de effectione imaginum, quæ tanquam dii vel tanquam deorum simulacra colantur. Estque hoc ipsi Scripturæ consentaneum, quæ aliquam creaturæ adorationem permittit, vel interdum jubet. Quod argumentum auctoritate Hieronymi confirmat Adrianus Papa, in dicta epist. ad Constantin., afferentis in exemplum, *duo Cherubim aurea, et crustas* (inquit) *illas, quas fabricavit Moyses.* Dicitque Deum concessisse Judæis hæc adorare. Quamvis enim hoc expresse in Scriptura non legatur, tamen id videtur collegisse ex eo, quod erant imagines sacræ, vel certe quia erant veluti partes propitiatorii, quod etiam veneratione dignum erat; et ita in epist. 17, inter Epistolas Hieronymi, quæ est Pauli et Eustochii ad Marcellam, et stylus docet a Hieronymo esse conscriptam, sic dicitur: *Venerabantur quondam Judæi Sancta Sanctorum, quia ibi erant cherubim et propitiatorium, et arca testamenti, manna, virga Aaron, et altare aureum;* et additur: *Nonne tibi venerabilius videtur sepulchrum Domini?* quæ posteriora verba declarant priora etiam intelligi de veneratione sacræ. De qua clarius dicitur Psalm. 98: *Adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est,* ubi (ut supra dixi) per *scabellum pedum Domini*, arca testamenti intelligitur, et ex ratione adorandi, quæ proponitur, constat sermonem esse de sacræ veneratione. Et hanc fuisse Dei voluntatem, patet ex modo quo volebat arcam illam re-

verenter tractari, Deuter. 17, et Josue 3, et 1 Reg. 6. Et ratio sanctitatis, in eisdem verbis data, ostendit res etiam alias dicatas divino cultui, quæ sanctæ in Scriptura vocantur, fuisse simili veneratione tractandas, ut aperte sentit Damascenus, lib. 4 de Fide, c. 17. Non ergo omnis veneratio rei creatæ erat in Scriptura prohibita, sed illa tantum quæ ad cultum veri Dei referri non poterat.

9. *Occurritur objectioni tertiæ.* — Denique ad exempla illa, quæ rex adducit de serpente æneo et de corpore Moysi, respondemus, ex rebus partim incertis, partim ad causam non pertinentibus sumpta esse. Nam, licet verum sit, regem Ezechiam confregisse serpentem æneum, quia filii Israel adolebant ei incensum, ut habetur 4 Regum 18, non est tamen certum fuisse prohibitum in illa lege quocumque modo adorare illum serpentem. Imo multi putant licuisse, et in principio id factum fuisse debito modo, utique venerando in illo, et per illum, Deum auctorem tanti beneficii. Quod potuisse recte fieri testatur D. Augustinus, libr. 3 de Trinitate, cap. 10, et non constat specialiter fuisse a Deo prohibitum: *Postea vero*, ait Augustinus, *lib. 10 de Civitat., cap. 8, cum populus errans, serpentem propter facti memoriam reseratum, tanquam idolum colere cœpisset, Ezechias rex religiosa potestate Deo serviens cum magna pietatis laude contrivit.* Sic autem facto illo explicato, nihil ad causam de imaginibus Ecclesiæ pertinet, quia imagines non adorantur a fidelibus ut idola, neque hujus mali periculum morale imminet. Et quando aliquis error alicubi contingeret, non fractione imaginum, sed doctrina et luce Evangelii depellendus esset error, et pius imaginum usus conservandus, ut dixit Gregorius, in dicta ep. 9 libri 9. Alii vero existimant, nunquam Judæos veneratos esse serpentem illum, imo id fuisse prohibitum in lege veteri, non naturali præcepto, sed positivo, nec speciali lege, sed illa generali qua probabiliter credunt, tunc fuisse prohibitam omnium imaginum venerationem, populum autem cœpisse agere contra illud præceptum, et ideo Ezechiam ad occasionem tollendam serpentem confregisse. Qua etiam admissa sententia, nihil habet commune illud exemplum cum causa imaginum, tum quia præceptum illud, si fuit, in lege gratiæ cessavit; tum etiam quia occasio errandi, quæ tempore legis erat, ex propensione ad idololatriam, partim ex gentiliū consuetudine et exemplo, partim ex ignorantia et in-

firmitate fidei profecta, tempore legis gratiæ non invenitur, ut recte notavit Damascenus, dicto libr. 4, cap. 17, et latius orat. 1 de imaginibus.

10. *Satisfit secundo exemplo.* — In alio vero exemplo, de corpore Moysi, solum ex Scriptura habemus mortuum fuisse jussu Dei, et ab eodem sepultum, ejusque sepulchrum occultum fuisse hominibus, Deuter. ult. Quam vero ob causam Deus voluerit occultare corpus Moysi, Scriptura non declarat; Protestantes vero existimare videntur causam fuisse, ne Judæi occasionem sumerent committendi idololatriam, corpus Moysi vel ejus sepulchrum venerando. Et in hoc videtur fundari regis argumentum, ut saltem propter tollendam occasionem imagines etiam tollendæ sint. Cui imprimis respondere possumus, negando illationem et similitudinem, quia jam ostensum est non esse in hac imperfectione Ecclesiam Synagogæ æquiparandam. Alias etiam sepulchra Apostolorum et Martyrum deberent esse fidelibus ignota; imo reliquiæ Sanctorum omnium comburendæ essent, ne fideles ad idololatriam per occasionem inducerent, quod non solum impium, sed etiam ridiculum est.

11. Deinde responderi potest argumentum illud non in Scriptura, sed magis in propria conjectura esse fundatum, et ideo parvi momenti esse. Nam est quidem illa ratio probabilis, ut illam expendit Abulensis, ad illam accommodans altercationem inter Archangelum et diabolum super Moysi corpore, cujus meminit Judas Apostolus, in sua canonica. Et eandem rationem insinuat Chrysostomus, Hom. 5 in Matth., quamvis non dicat occultasse Deum sepulchrum Moysi propter illam causam, sed ait, *non introduxisse Moysen populum in terram promissionis, ne Judæi illi prorsus tribuerent omnia beneficia, quæ per illum a Deo receperant;* et adjungit: *Ut igitur omnis hujusmodi amputaretur occasio, ipsum quoque est occultum ejus sepulchrum.* Eandemque rationem indicavit Augustinus, vel auctor operis de Mirabilibus Sacræ Scripturæ, libr. 4, capite ultimo. Sed nihilominus non est ratio necessaria. Nam idem auctor de Mirabilibus Sacræ Scripturæ addit aliam, videlicet, *ut illam faciem, quæ consortio sermonis Domini rutilaverat, mortis mærore repressam, nullus videret.* Dici etiam potest id factum esse quasi ad complementum et aggerationem pœnæ injunctæ Moysi, propter culpam diffidentiae circa fluxum aquæ de pe-

tra; illa enim de causa terra promissionis privatus est, Numer. 20, ut recte ponderat Chrysostomus, lib. 4 de Sacerdotio, prope initium; et Augustinus, in lib. 50 Homiliarum, hom. 27, et Enarrat. in Psal. 98, versus finem. Videtur autem voluisse Deus, ad majorem populi terrorem, ut nec vivus, nec mortuus illam terram ingrederetur, ideoque occultavit sepulchrum ejus, ne Judæi ossa illius secum deferrent, sicut ossa Jacob et Josephi transtulerunt. Præterea dici potest occultasse Deum corpus Moysi, ut in majori admiratione et interna reverentia haberetur. Hoc enim insinuavit Hieronymus, Amos cap. 9, dicens: *Ascendit Dominus cum Moyse, cujus sepulture locus, quia in cælum ascenderat, in terra non potuit inveniri.* Denique dici potest, et fortasse securius, hoc esse unum ex his quæ secundum consilium voluntatis suæ operatur Deus, quorum causas invenire non possumus, et quærere supervacaneum est, id quod insinuavit Chrysostomus, orat. 20 ad Hebr., dicens, *quædam antiquorum Patrum ossa translata esse in terram promissam, Moysi autem ossa sita fuisse in terra aliena, et non solum illius, sed etiam Aaronis, Jeremie et Danielis. Et similiter, ait, quorundam Apostolorum, ut Petri et Pauli, etc., sepulchra novimus, aliorum autem nescimus, cujus rei rationem quærere superfluum esset.* Illa ergo conjectura in tam gravi causa supervacanea etiam est.

CAPUT XIII.

DE IMAGINIBUS DEI UT DEUS EST.

1. *Objectionis regis contra imaginis Dei adorationem. — Imago Dei duplex.* — Præter objectiones generales de veneratione imaginum, duas alias in particulari proponit rex: unam, contra imaginem Dei, utique ut Deus est; aliam contra crucis Christi adorationem; de hac posteriori dicemus capite sequenti, hic prior expendenda est, in qua dicit: *Non solum est prohibitum (scilicet in veteri Testamento) adorare imaginem Dei, sed etiam effingere, additaque ratio, Deum sub nullius unquam aspectum cecidisse.* Verumtamen in hoc puncto vulgaris distinctio imaginum Dei permittenda est: una est propria, ut si quis velit per depictam formam ad vivum exprimere propriam Dei formam, seu naturam, quæ dici potest formalis imago; alia vero est metaphorica imago, in qua per aliquam figu-

ram corpoream repræsententur aliquo modo et per analogiam proprietates rei superioris, sicut per figuram juvenis, pennas et indumentum album habentis, repræsentantur Angeli.

2. *Propria et formalis Dei imago describi nequit.* — Quod ergo spectat ad primum genus imaginum, de fide certum est non esse licitum, imo esse stultissimum conari talem imaginem Dei depingere. Quia cum Deus corpore careat, impossibile est per imaginem corpoream, sive sculptam, sive depictam, ad vivum Deum repræsentare. Et hoc est quod dicitur Isaïæ 40: *Cui similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei?* et cap. 46: *Cui assimilastis me, et adæquastis, et comparastis me, et fecistis similem?* Quæ verba, si attente considerentur, non tam continent prohibitionis formam, quam declarant esse per se malum et impossibile, talem Dei similitudinem aut imaginem formare. Et ideo non solum in veteri Testamento, sed etiam in novo, eodem fere modo idem prohibitum est, dicente Paulo, Actor. 17: *Non debemus æstimare auro et argento, aut lapide, sculpturæ artis, et cogitationis hominis Divinum esse simile.* De hoc ergo genere imaginis Dei nulla est controversia, nam in hoc sensu et Patres communiter, quos referre non est necesse, et septima Synodus, Act. 3 et 5, et Scholastici omnes has imagines Dei omnino improbandas, tanquam veræ Dei existimationi contrarias, constantissime docent.

3. *Descriptionem metaphorice imaginis Dei, neque malam neque prohibitam esse.* — De altero vero genere imaginum Dei nihil hactenus est certa fide stabilitum, et consulto Concilium Tridentinum de imaginibus Christi, Deiparæ, et Sanctorum agens, nihil de imaginibus Dei dixit; et Concilium Nicænum II, reprobando priores imagines Dei, de posterioribus tacuit, et ita inter catholicos Doctores variæ sunt in hoc puncto opiniones. Cum ergo hic solum de dogmatibus fidei agamus, possemus hanc regis objectionem omittere, ut in hac parte in suo sensu abundet. Quia vero docere intendit talium imaginum usum esse impium, et contra divinum præceptum, et nos credimus, longe probabilius esse neque malum, neque prohibitum, imo honestum esse et magis pium, si prudenter fiat, magisque consentaneum Ecclesiæ usui, ideo utrumque breviter probandum est. Primum ergo ostendimus fere discursu supra facto, quia depingere talem imaginem Dei non est

prohibitum in novo Testamento de speciali præcepto positivo, quia de imagine Dei solum inveniuntur in novo Testamento citata verba Pauli, quæ aperte tantum jus naturale declarant.

4. *Exponuntur loca Scripturæ de imaginibus Dei loquentia.* — Si autem dicatur contineri hanc prohibitionem in veteri Testamento, de illa iterum interrogamus qualis fuerit illa prohibitio; res enim dubia est, tam quoad sensum, quam quoad genus præcepti. Unde si prohibitio dicatur esse moralis, et ex lege naturali, intelligenda erit de imagine propria, et non de metaphorica, quia nulla est verisimilis ratio quæ ostendat esse per se et intrinsece malum, Deum metaphorice depingere, ut statim dicam. Et quidem in locis Isaïæ citatis, in quibus jus ipsum naturale explicatur, de propriis imaginibus Dei sermo est; nam, ut notat Hieronymus in c. 40, irridet Isaïas stultitiam gentium, qui putabant idola sua esse Deos, vel propriam Dei formam repræsentare. Unde ad illa verba: *Cui similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei?* addit Hieronymus, *qui spiritus est, et in omnibus est,* etc. In cap. autem 46, reprehenduntur Judæi gentium stultitiam in hoc imitantes. De hac item forma possunt convenienter intelligi verba Moysis, Deuter. 4: *Locutusque est Dominus ad vos de medio ignis, vocem verborum ejus audistis, et formam penitus non vidistis.* Quarvis etiam sensus esse possit, nullam omnino formam vel quasi personam sensibilem vidisse, sed tantum vocem loquentis audivisse; nam hoc magis indicant alia verba, quæ Moyses infra repetit: *Non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est nobis Dominus in Ore de medio ignis, ne forte decepti faciatis vobis cunctam similitudinem.* Et ita est probabile fuisse ibi, et Exodi 20, prohibitum fingere quamcumque imaginem Dei, sub quovis prætextu, quia rudis ille populus facile existimaret illam esse propriam formam Dei, vel ipsas statuas ut deos adoraret. Tale autem præceptum sic intellectum positivum fuit ac cærimoniale, conveniensque illi populo propter imperfectionem suam; et ideo nunc jam cessavit, et mutato etiam rerum statu non fuit necessarium, quia illa occasio seu periculum sublatum est, ut supra dixi. Cujus etiam rei sufficiens signum est, quia in Christi Ecclesia permittitur usus talium imaginum Dei, non solum nunc, sed ante mille trecentos annos, ut intelligi potest ex variis carminibus quæ

de his imaginibus habet Paulinus, Epist. 12. At Ecclesia non permisisset illas tot sæculis, si divino jure prohibitæ fuissent.

5. *Instantia regis. — Enodatio.* — Sed instat rex, non solum propter periculum adorationis, sed etiam propter indecentiam et inutilitatem, prohibitum esse tales imagines effingere. Nam, *cum Deus (inquit) ad vivum exprimi non possit, supervacaneus est labor, conatusque inanis, id falsa adumbratione corrumpere, quod imitari non possis; quod nemo, non dico princeps, sed via quisquam homo plebeius in sua effigie ferre sustineat.* At rationes istæ in Scriptura non leguntur, sed a Protestantibus excogitatæ sunt. Et in priore earum quidpiam falsum supponitur, et sanctæ Scripturæ contrarium, ne dicam injuriosum. Nam si omnes metaphorice imagines, quæ ad vivum non possunt imitari prototypa, falsa adumbratione illa corrumpere dicenda sunt, omnes etiam parabole ac figuræ significandarum quarumcumque rerum, quæ non ad proprietatem accipiendæ sunt, sed in eis aliud ex alio est intelligendum, dicentur esse mendacia, ut in simili dixit Augustinus, lib. contra Mendacium, c. 10. Sic ergo, quando descendit Spiritus Sanctus in specie columbæ, vel quando sub specie linguarum tanquam ignis missus est, falsa adumbratione forma ejus corrupta est. Idemque erit dicendum de imagine Christi sub specie agni, cum tamen illius imaginis usus antiquissimus in Ecclesia sit. Item imago Angeli sub specie juvenis, etc., esset formæ angelicæ corruptio, quod non solum est contra septimam Synodum, sed etiam contra Scripturam, quatenus in illa legimus imagines Cherubim, Exod. 25, 3 Reg. 6. Imo etiam est contra omnem rectam rationem, quia nos non capimus res incorporeas, nisi instar corporearum, ut recte declarant Dionysius, c. 2 et ult. de Cœlesti Hierarch., et Tertullian., in Apolog., cap. 29. Denique omnes sensibiles apparitiones Dei aut Angelorum in Scripturis essent formarum illorum falsæ corruptiones. Quia ergo in metaphorica representatione non est falsitas, ideo metaphorice imagines Dei falsitatis argui non possunt. Neque etiam potest inanis aut supervacaneus reputari usus earum, cum deservire possint ad manuducendum quasi intellectum hominis, ut invisibilia instar visibilium cognoscat, et ad memoriam mysteriorum, quæ Deus sub forma visibilis operatus est.

6. Unde facile etiam patet responsio ad